

УДК 338.432(477):631.152:005.591.6
 JEL Classification: O32, Q13, Q16

DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.22

Свиноус І.В.,
 д-р екон. наук, професор,
 професор обліку і оподаткування
 Хахула Б.В.,
 доктор філософії за спеціальністю 051 «Економіка»,
 доцент кафедри менеджменту,
 Білоцерківський національний аграрний університет,
 Свиноус Н.І.,
 доктор філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»,
 підприємець

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Svynous I.V.,
 dr.sc.(econ.), professor, professor at the
 department of accounting and taxation,
 Khakhula B.V.,
 doctor of philosophy in specialty 051 "Economics",
 associate professor at the department of management,
 Bila Tserkva National Agrarian University,
 Svynous N.I.,
 doctor of philosophy in specialty 073 "Management",
 entrepreneur

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR INNOVATIVE MODERNIZATION OF THE TECHNICAL BASE OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Постановка проблеми. Сільське господарство представляє собою багатогалузеву систему з безліччю продуктових підкомплексів, в кожному з яких застосовується притаманна тільки йому техніка, технології, здійснюється специфічний виробничий процес. Висока фондомісткість сільськогосподарського виробництва вимагає значних інвестиційних вкладень, в тому числі і за рахунок коштів приватних інституцій. Вказані особливості сільськогосподарського виробництва зумовлюють міжгалузевий і внутрішньогалузевий перелив інвестиційного капіталу в сільському господарстві.

За останнє десятиліття практично повсюдно й активно відбувалося об'єднання сільськогосподарських, переробних та інших організацій в різні інтеграційні формування: агрохолдинги, фінансово-агропромислові групи і т.п., тобто відбувається трансформація інституційного забезпечення аграрного сектору України. Варто зауважити, що така важлива умова залучення прямих інвестицій, як розвиток вертикальної інтеграції, гостроту проблеми інвестицій в аграрному секторі дещо зменшила. Основною проблемою, яка стримує зростання інвестицій в сільське господарство, визнано високий ризик вкладень фінансових ресурсів через низьку економічну ефективність виробництва, коливання кон'юнктури аграрного ринку, фінансову нестабільність сільськогосподарських і переробних підприємств. Під впливом цих негативних факторів зношена і морально застаріла матеріально-технічна база не дозволяє сільськогосподарським підприємствам забезпечувати процес не тільки розширеного, а й простого відтворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прикладні аспекти активізації модернізації технічної бази аграрного сектору України шляхом залучення інвестицій висвітлювали у своїх працях І. Абрамова, О. Булуй, Г. Вишняк, О. Гудзь, Є. Данкевич, В. Дутчак, М. Кісіль, С. Корчинська, В. Лаврук та інші дослідники. Проте, швидкоплинні зміни зовнішнього середовища функціонування суб'єктів підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу вимагають оперативного оцінювання зміни інституційного забезпечення модернізації їх технічної бази.

Постановка завдання. Мета статті – на основі узагальнення досліджень науковців та діяльності господарств корпоративного сектору аграрної економіки запропонувати практичні

рекомендації щодо удосконалення інституційного забезпечення, зокрема державної підтримки інноваційної модернізації їх технічної бази.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах військової агресії суб'єкти в сфері аграрного бізнесу здійснюють інвестиції в модернізацію матеріально-технічної бази. Так, в 2022 році капітальні інвестиції в аграрному секторі України становили 49612 млн грн, які спрямовувалися головним чином на придбання та створення нових активів (82,2 %), а також на придбання активів, які були у використанні (7,6 %), та поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію діючих (8,1 %).

Дана обставина викликана насамперед відновленням зруйнованої технічної бази, а також її інноваційною модернізацією. За даними експертів, спостерігається скорочення в господарствах корпоративного сектору аграрної економіки: машин та обладнання для підготовки або оброблення ґрунту у кількісному виразі на 35–40 %, у вартісному – 50–55 %; машин для збирання, обмолоту сільськогосподарських культур на 30–35 % у кількісному виразі, у вартісному – на 40–45 % та сільськогосподарських тракторів на 45–50 % у кількісному і на 40–45 % у вартісному виразі [1].

Результати дослідження свідчать, що в сільськогосподарських підприємствах за основне джерело інвестиційної діяльності слугують власні фінансові ресурси, які формуються головним чином за рахунок прибутку та частково амортизаційних відрахувань [2].

Встановлено, що на 30,9 % зросли інвестиційні вкладення за рахунок коштів місцевих бюджетів, тому доречною буде думка про позитивний вплив процесів децентралізації формування місцевих бюджетів на інвестування сільськогосподарських підприємств.

За 2019–2021 рр. має місце скорочення обсягів залучення інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик на 40,1 %. Проте щодо кредитів іноземних банків, то вони за цей період зросли більше ніж у 11 разів. Таку тенденцію можна пояснити активізацією на сьогодні іноземними банками своєї діяльності з надання кредитів під інвестиційні проекти сільськогосподарських підприємств під нижчі відсоткові ставки у разі прямої співпраці із сільськогосподарським підприємством.

Протягом 2019–2021 рр. суттєво зросли капітальні інвестиції за рахунок коштів державної підтримки. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» було передбачено видатки за бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» в обсязі 9,3 млрд грн.

Для забезпечення виконання зазначеної бюджетної програми за напрямом «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» у 2021 р. було передбачено 991,3 млн грн.

На основі «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» компенсація вартості техніки та обладнання здійснюється також через уповноважені банки у розмірі 25 % без урахування ПДВ; компенсації підлягає техніка та обладнання, яка включена до Переліку техніки та обладнання, який формує Мінекономіки. Даною програмою скористалися 5,8 тисяч сільськогосподарських товаровиробників, придбавши 30 тисяч одиниць техніки і обладнання, головним чином вітчизняного виробництва.

За результатами дослідження, суттєво зросли обсяги фінансування, які спрямовувалися за цією програмою підтримки. Чисельність користувачів згаданої програми упродовж 2017–2021 рр. зросла майже втричі, що виступає свідченням певної зацікавленості у придбанні технічних засобів, які підпадають під дію вказаної програми сільськогосподарських товаровиробників. Зазначимо, що половина користувачів – це фермерські господарства, в яких відсутні власні фінансові ресурси на придбання сільськогосподарської техніки.

Проте, у зв'язку з військовою агресією росії проти нашої держави, фінансування вищезазначеної державної програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників була призупинена. Починаючи з 2022 року, фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників була суттєво скорочена. Крім того, змінилися акценти в методах державної підтримки.

Один із найпоширеніших способів залучення інвестицій у сільськогосподарське виробництво – це кредитування. У 2022 році забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств здійснювалося через державну програму «Доступні кредити 5–7–9 %» відповідно до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 28, яким визначені умови, критерії та механізм надання такої підтримки.

Реалізація Програми здійснювалася Міністерством фінансів через уповноважені банки за участі Фонду розвитку підприємництва.

Програма передбачала спрощення доступу підприємств малого та середнього бізнесу, у тому числі сільськогосподарських товаровиробників до банківського кредитування, зокрема отримання кредитів за зниженою процентною ставкою.

Завдяки Програмі сільськогосподарські товаровиробники у період дії воєнного стану залучали кредити під 0 % річних протягом шести місяців, а після завершення цього періоду та до завершення

строку кредитування – на рівні 5 % річних з можливістю надання державних гарантій у розмірі 80 % за такими кредитами.

У цілому за 2022 рік 43648 суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу залучили 95467 млн грн кредитних коштів. За програмою державних гарантій у розмірі 80 % – 24722 млн грн.

Найбільший обсяг кредитів отримали аграрії таких регіонів: Київщини (15,5 млрд грн), Вінниччини (10,2 млрд грн), Кіровоградщини (8,6 млрд грн), Дніпропетровщини (6,8 млрд грн), Одещини (6 млрд грн).

Найбільше кредитів аграріям видали АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ АБ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ПУМБ» [3].

Розуміючи важливість підтримки аграрного сектору, у 2023 році Урядом продовжено Державну програму «Доступні кредити 5–7–9 %» для полегшення доступу аграріїв до кредитів в умовах воєнного стану та програму надання державних гарантій.

Сільськогосподарські товаровиробники – юридичні особи можуть отримати кредит у розмірі до 90 млн грн у межах програми «Доступні кредити 5–7–9 %» під 5–9 % річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва.

Продовжено строк, протягом якого сільськогосподарські підприємства матимуть можливість отримати фінансову підтримку для посівної кампанії, у тому числі з можливістю пролонгації раніше виданих кредитів для посівних робіт за умови погашення представниками великого та середнього агробізнесу до 25 % отриманого кредиту, з можливістю отримання державних гарантій для часткового виконання боргових зобов'язань за такими кредитами.

Нині в провідних країнах світу спостерігається надлишок тимчасом вільних фінансових ресурсів та, відповідно, низькі й від'ємні відсоткові ставки. Однак це означає, що інвестор віддає перевагу надійності збереження вкладених коштів. Так, Датський Jyske Bank, третій за розміром банк країни, пропонує іпотечні кредити за ставкою мінус 0,5 % річних [4]. Від'ємну відсоткову ставку наразі пропонують тим, хто бере іпотеку на термін до 10 років: вона зафіксована в договорі і впродовж цього періоду банк не має права змінювати умови кредиту та збільшувати платежі. Подібною стала пропозиція іншого датського банку Nordea, за обіцянку найближчим часом почати видавати безвідсоткову іпотеку (під 0 % річних) терміном на 20 років, а 30-річні іпотечні договори укладати за фіксованою ставкою 0,5 %.

У зв'язку з цим, більшість вітчизняних великих аграрних компаній беруть кредити в іноземних банків під 1–2 % річних (у іноземній валюті), що стимулювало залучення фінансових ресурсів іноземних банків у розвиток аграрного сектору України. При цьому повернення кредитів гарантується високоліквідними активами, які знаходяться у власності висококонцентрованих сільськогосподарських підприємств. Крім того, практикується надання кредитів під гарантії іноземних партнерів. Отже, для більшості агрохолдингів основними позичальниками є іноземні банки, які пропонують кредити під економічно вигідні відсотки [5].

Станом на 01.01.2022 р. по Україні виконувалося 474 інвестиційних проектів загальною вартістю майже 41,3 млрд грн, з яких 7 – вартістю понад 1 млрд грн вартість найдорожчого – 9,6 млрд грн; у тому числі проектів спрямованих на розвиток: скотарства – 112, потужностей з обробки та зберігання зернових і технічних культур – 88, овоче- та фруктосховищ – 58, свинарства – 59, птахівництва – 27. Головне джерело фінансування капітальних інвестицій – це власні кошти підприємств та організацій (понад 74,3 % загальної вартості). Соціальний ефект – орієнтовно буде створено понад 16 тис. робочих місць.

Встановлено, що упродовж 2010–2021 рр. спостерігається суттєве зростання обсягів капітальних інвестицій господарств корпоративного сектору аграрної економіки, що викликано як інфляційними чинниками, так і підвищенням інвестиційної привабливості досліджуваної галузі. Наведені дані свідчать, що близько 98 % фінансових ресурсів суб'єкти господарювання в сфері агробізнесу спрямовують на матеріальні активи, що виступає свідченням існуючого недостатнього рівня матеріально-технічного забезпечення операційної діяльності.

Так, майже 65 % усіх капітальних інвестицій, що надходять у матеріальні активи, спрямовуються на придбання машин та обладнання. Це викликано передусім спеціалізацією виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема – вирощуванням зернових та олійних культур. Крім того, у зв'язку із зміною клімату, що призводить до підвищення середньорічних температур, та використанням сучасних композитних матеріалів поступово відпадає потреба у будівництві капітальних будівель для зберігання зібраного урожаю та утримання сільськогосподарських тварин. Тобто, відбувається скорочення обсягів капітальних інвестицій на будівництво та модернізацію будівель і споруд.

Викликають занепокоєння відносно низькі обсяги витрат на відновлення родючості земель сільськогосподарського призначення, які знаходяться у користуванні господарств корпоративного сектору аграрної економіки. Натепер виробничо-господарська діяльність переорієнтовується на вирощування монокультур – кукурудзи та соняшнику, що негативно відбивається на збереженні та підвищенні родючості ґрунту.

У зв'язку з цим, доцільно врахувати практику ЄС, який у 2020 р. затвердив визначення «зелених» інвестицій, що регулюватимуть звітність та інвестиційні рішення його фінансових інститутів і корпорацій, – нормативний акт ЄС про таксономію «зелених» інвестицій. У довгостроковій перспективі ці вимоги також стосуватимуться інвестицій за межами Європейського Союзу, зокрема у Східній Європі та Україні. Очевидно, що посилення впливу глобалізаційних кліматичних змін та стимулювання екологоорієнтованих технологій у сільськогосподарському виробництві вимагатимуть від інвестора врахування згаданих аспектів у діяльності позичальника.

Відомо, що сьогодні інвестори привабливість об'єкта інвестування оцінюють на основі показників рентабельності операційної діяльності, урожайності та продуктивності сільськогосподарських тварин і птиці, ефективності використання виробничих ресурсів, вміння менеджменту щодо скорочення втрат при вирощуванні і транспортуванні сільгосппродукції до мінімуму [6].

Показник урожайності все більше залежить від здатності сільськогосподарського підприємства адаптуватися до мінливих кліматичних умов. З цієї причини інвестори аналізують діяльність сільгоспідприємств стосовно їхніх підходів щодо адаптації до кліматичних змін на основі впровадження адаптаційних технологій.

Вважаємо, що як тільки заміна зношеної техніки та обладнання перестане бути першочерговим завданням інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, відбудеться переорієнтація на техніко-технологічну модернізацію сільськогосподарського виробництва. Як показало опитування керівників та менеджерів господарств корпоративного сектору аграрної економіки (123 опитаних Київської, Вінницької та Хмельницької областей), в 2020–2021 рр. такий напрям також стане пріоритетним в діяльності суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу (24,7 %).

Крім цього, за результатами опитування встановлено, що на сьогодні практично не здійснюються вкладення інвестицій на задоволення потреби молодих фахівців (2,6 %), придбання науково-технічних розробок, спроможних підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва (2,9 %).

Найважливішим фактором, що обмежує розвиток інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, на думку респондентів, як і очікувалося, вказано недостатній рівень забезпечення власними фінансовими ресурсами (40,8 %). Інші фактори мають рівний ступінь значущості, хоча кілька виділяється, зокрема, як труднощі при отриманні кредитів для реалізації інвестиційних проєктів (9,2 %). На нашу думку, його варто об'єднати з менш значущим і, можливо, не надто зрозумілим для анкетованих фактором, у загальному – недосконалість нормативно-правової бази, що регулює інвестиційні процеси (2,6 %).

За одержаними відповідями встановлено, що 12,4 % респондентів визнали вибуття основних фондів на підприємствах наслідком недостатньої економічної ефективності їх подальшої експлуатації. Разом із тим, 17,8 % учасників вказали на наявність у підприємстві основних засобів, в які були інвестовані кошти протягом останніх п'яти років, проте нині ці активи не використовуються за призначенням. При цьому не здійснювали ніяких інвестицій екологічного характеру 63,4 % підприємств.

Аналізуючи капітальні інвестиції в структурі основних категорій сільськогосподарських підприємств, можна констатувати, що найбільші обсяги забезпечують середні суб'єкти підприємницької діяльності агробізнесу.

Проте з розрахунку на один суб'єкт господарювання беззаперечним лідером вирізняються великі сільськогосподарські підприємства. Так, великі підприємства на один господарюючий суб'єкт у 2021 р. вклали 321,6 млн грн, тоді як середні – лише 14,8 млн грн. Зауважимо, що лише великими сільськогосподарськими підприємствами забезпечено збільшення обсягів капіталовкладень за 2010–2021 рр. на 34,8 %. Це підтверджує попередній зроблений висновок, за яким у нинішніх умовах здійснювати інвестиційну діяльність у зростаючій динаміці спроможні лише великі господарюючі суб'єкти. Основними напрямками їхньої інвестиційної діяльності стали вкладення у модернізацію та оновлення існуючої матеріально-технічної бази.

Подібна ситуація спостерігається і при здійсненні капітальних інвестицій в матеріальні активи. Проведені розрахунки свідчать, що низькі темпи фінансування придбання і модернізації матеріальних активів у середніх сільськогосподарських підприємствах викликані як необхідністю формувати широкий перелік технічних засобів, будівель і споруд, що задовольняє потребу виробничого процесу, так і відсутністю тимчасово вільних власних фінансових ресурсів.

За наведеними даними, зростання обсягів капіталовкладень у придбання матеріальних активів за 2010–2021 рр. на 37,3 % забезпечила група великих підприємств. Очевидно, що розширення виробничої діяльності потребує адекватного збільшення потреби у матеріальних ресурсах. Водночас відзначаються високі темпи зростання капітальних вкладень малих господарств корпоративного сектору. Тут доречно вказати, що більшість із них розпочало свою виробничо-господарську діяльність за наявності мінімального набору технічних засобів, тому поступово і розширюють їх склад та забезпечують модернізацію власної матеріально-технічної бази.

У разі порівняння обсягів капітальних інвестицій в матеріальні активи з розрахунку на один суб'єкт господарювання беззаперечним лідером виступають великі сільськогосподарські підприємства, що дозволяє їм одержати ефект від прояву ефекту «масштабу». При цьому малі підприємства корпоративного сектору аграрної економіки орієнтуються на придбання мінітехнічних засобів, оскільки їхні потреби обмежені площею землекористування.

Натепер залишається тривожною ситуація з родючістю ґрунтів. Вважаємо, що відсутність економічних стимулів до підвищення родючості сільськогосподарських угідь слугує своєрідною перешкодою здійснення капітальних вкладень у підвищення родючості ґрунтів всіма категоріями сільськогосподарських підприємств як у цілому, так і з розрахунку на один суб'єкт господарювання [8].

Як показали наведені розрахунки, за 2010–2021 рр. відбулося зростання обсягів капіталовкладень у підвищення родючості сільськогосподарських угідь, причому великими підприємствами – більше ніж у 3 рази, середніми – майже у 2 рази, малими підприємствами – на 5,2 %. Однак величина цих вкладень незначна, що навіть за умови забезпечення їх збільшення не досягається позитивного ефекту стосовно процесу підвищення родючості ґрунтів.

Інтенсивне зростання в сучасному сільському господарстві неможливо забезпечити без технологічного переозброєння господарств, без оснащення сучасною технікою та впровадження інноваційних технологій. На сьогодні питання техніко-технологічної модернізації сільськогосподарського виробництва актуальні внаслідок наявного відставання галузі. Це створює несприятливу ситуацію для значної частини вітчизняних сільськогосподарських підприємств у забезпеченні конкурентоспроможності продукції порівняно із зарубіжними товаровиробниками через низьку ефективність використання техніки і обладнання. Водночас ситуація, що склалася, посилюється щорічним скороченням кількості основних видів сільськогосподарської техніки, яка використовується сільськогосподарськими підприємствами, через її фізичне зношення [9].

Технічні засоби нині представляють собою основний об'єкт інвестування сільськогосподарських підприємств усіх категорій. Подібне зумовлено кількома чинниками. По-перше, сільськогосподарська техніка – це основний засіб виробництва при вирощуванні сільськогосподарських культур. По-друге, технічні засоби вважаються високоліквідним активом, який також може бути об'єктом застави під отриманий кредит, купівлі-продажу тощо. По-третє, у випадку ліквідації сільськогосподарських підприємств може стати джерелом надходження доходів шляхом надання відповідних послуг.

Наведені дані свідчать, що за досліджуваний період сільськогосподарські підприємства забезпечують значні обсяги капіталовкладень у формування парку обладнання та машин, які у 2021 р. у групі великих, середніх та малих сільськогосподарських підприємств відповідно становили на один суб'єкт: 159,9 млн грн; 8,6 млн грн; 0,2 млн грн. Безперечно, найбільш техніко-технологічно складними визнано виробництво у групі великих підприємств, що потребує значних капіталовкладень, які за період аналізу зросли на 52,1 %.

Як виявилось, у 2020 р. 96 % чи 7944 сільськогосподарських підприємств не придбали жодного зернозбирального комбайна і лише 7 суб'єктів господарювання – 3 од. і більше (табл. 1). Подібне свідчить про завершеність модернізації парку зернозбиральної техніки суб'єктами господарювання у сфері агробізнесу.

Таблиця 1

Групування середніх і великих сільськогосподарських підприємств за кількістю придбання зернозбиральних комбайнів у 2020 році

Групи господарств за придбанням зернових комбайнів, од.	Кількість господарств, од.	Розмір одного господарства, га с.-г. угідь	Зернові, усього		
			площа на одне господарство, га	урожайність, ц/га	рентабельність, %
0	7944	2218	1092	54,3	11,7
1	256	3728	1884	54,3	13,0
2	26	13866	7198	67,2	24,8
3	5	9733	5730	72,0	-5,2
4	2	25619	10000	75,2	26,5
Усього	8233	2312	1141	54,6	12,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Варто зауважити, що у господарств корпоративного сектору аграрної економіки першої групи посівна площа зернових на одне господарство досягає 1092 га. Це дає можливість ефективно використовувати наявний парк зернозбиральних комбайнів, а у випадку настання кризових ситуацій користуватися послугами сторонніх організацій, які спеціалізуються на збиранні зернових культур та соняшнику.

Сільськогосподарським підприємствам із посівними площами зернових понад 5700 га (3–4 групи) економічно обґрунтоване використання для збирання згаданих сільськогосподарських культур власних зернозбиральних комбайнів. Саме ця обставина стимулює їх на придбання такого виду технічних засобів.

Подібна ситуація спостерігається і при придбанні тракторів. Так, у 2020 р. 5997 сільськогосподарських підприємств чи 72,8 % від загальної кількості середніх і великих господарств корпоративного сектору аграрної економіки не купували цю техніку (табл. 2). Основною причиною тут слід вказати відповідність наявної кількості тракторів технологічним потребам. Придбання 1377 суб'єктами господарювання одного трактора характеризує процес технологічного оновлення тракторного парку як завершений.

Таблиця 2

Групування середніх і великих сільськогосподарських підприємств за кількістю придбаних тракторів у 2020 році

Групи господарств за придбанням тракторів, од.	Кількість господарств, од.	Трактори, од.				
		усіх видів	потужністю менше 40 кВт	потужністю від 40 до 60 кВт	потужністю від 60 до 100 кВт	понад 100 кВт
0	5997	0	0	0	0	0
1	1377	777	16	54	299	416
2	549	620	15	57	243	302
3	180	305	10	33	133	120
4-5	86	209	8	23	77	100
6-10	36	144	12	11	57	64
Понад 10	7	55	0	8	9	42
Усього	8233	2109	61	187	817	1044

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

У 2019 р. 309 суб'єктів господарювання у сфері агробізнесу придбали 3 трактори і більше, головним чином потужністю понад 60 кВт. Тобто спостерігається процес розширення наявного парку тракторів, викликаний насамперед технологічними потребами. За результатами групування, найбільшим попитом у сільськогосподарських товаровиробників користуються трактори потужністю від 60 до 100 кВт, які призначені в основному для проведення певного комплексу робіт польових робіт на обмежених земельних ділянках та для транспортування вантажів, а також трактори потужністю понад 100 кВт, які слугують складовими широкозахватних технологічних комплексів.

Звідси, можна стверджувати, що у більшості господарств корпоративного сектору аграрної економіки оновлено парк сільськогосподарської техніки, а сільськогосподарські товаровиробники орієнтуються на сучасні ресурсозберігаючі технології. Так, у 2019 р. 75 % посівних площ ярих обробляли за допомогою такої високотехнологічної техніки. Також у використанні сільськогосподарських підприємств щороку з'являються нові посівні комплекси та машини.

Оскільки основним принципом ресурсозберігаючих технологій виступає виконання кількох операцій в один технологічний етап, то завдяки роботі на полях такої техніки вдається заощаджувати паливе. За період 2010–2020 рр., за даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, відзначено зростання придбання сільськогосподарської техніки, переважно імпоротної. Ця обставина викликана вищою технічною надійністю засобів закордонного виробництва.

Встановлено, що при придбанні імпоротної сільськогосподарської техніки господарства корпоративного сектору аграрної економіки надають перевагу новим технічним засобам. Проте реалізується і значна кількість вживаної, де основними покупцями виступають малі суб'єкти підприємницької діяльності. Лише незначна кількість технічних засобів іноземного виробництва реалізується за позикові кошти.

Разом із тим, понад 50 % придбаної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва надходить завдяки існуючим програмам підтримки сільськогосподарських товаровиробників. При цьому варто зауважити, що фінансування за такими програмами державної підтримки спрямовуються насамперед на розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Відомо, що за рядом позицій Україна імпортозалежна: трактори, комбайни, самохідні обприскувачі. Внутрішнє виробництво не задовольняє існуючі потреби аграріїв за цими позиціями як у кількісному, так і якісному вираженні. Відчутну частку ринку охоплюють й іноземні виробники причіпної техніки – плуги, борони, сівалки тощо, хоча теперішні українські бренди також мають конкурентні переваги та посідають стійкі позиції у згаданих сегментах [10].

Водночас, самі виробники виокремлюють ряд чинників (окрім COVID-19), які впливатимуть на ринок техніки: купівельна спроможність аграріїв – значна частина опитаних компаній відзначає та прогнозує спад, у тому числі через земельну реформу, оскільки кошти будуть акумулюватися для можливого придбання землі; цінова кон'юнктура на зернові та олійні культури – невизначеність стосовно прогнозів, враховуючи експортоорієнтованість цих культур, формування ними валютної виручки та бюджетних надходжень; можливості фінансування і державна підтримка АПК – виробники мають песимістичні очікування, більшість прогнозує обмеження можливостей аграріїв отримувати фінансування та ускладнення програм державної підтримки.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств доводить, що сприятливі фінансові умови для розвитку процесів інвестування зумовили значні вкладення великих сільськогосподарських підприємств у формування виробничої бази. Однак для групи середніх і малих підприємств вони виявилися обмеженими в основному нестачею власних інвестиційних ресурсів та недостатнім переліком доступних джерел залучення міжнародних інвестицій. Отже, фінансування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств зорієнтоване на власні джерела, а інструменти державної підтримки не мають значного впливу на її активізацію. При цьому, відчуваючи нестачу власних коштів у джерелах фінансування інвестицій, сільськогосподарські підприємства залучають менші обсяги, ніж необхідно, позикових коштів, які для них недоступні внаслідок високої вартості, що призводить до уповільнення темпів росту інвестицій. Вважаємо, що існуюча відтворювальна структура інвестицій може негативно вплинути на вікову структуру виробничих активів та технічний рівень виробництва, а збереження поточної динаміки зниження «активної» частини основних фондів у структурі інвестицій в основний капітал призведе до негативних змін технічної структури накопичення капіталу. Саме тому потребує дослідження питання підвищення інвестиційної діяльності по великих, середніх і малих сільськогосподарських підприємствах.

Вважаємо, що для подолання негативних наслідків впливу повномасштабного вторгнення росії на територію України на матеріально-технічне забезпечення аграрного виробництва необхідно забезпечити поліпшення інвестиційного клімату для залучення іноземних партнерів до організації спільного виробництва техніки, реалізувати протекціоністську політику, спрямовану на захист внутрішнього виробництва, відновити державну підтримку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та розвитку технічного забезпечення малого бізнесу у сільській місцевості, здійснювати заходи щодо збереження кадрового потенціалу машинобудівної галузі.

Література

1. Луцій О., Корнійчук Т. Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств як передумова реалізації стратегій інноваційного розвитку. *Економічний дискурс*. 2022. Випуск 3-4. С. 40-49.
2. Свиноус Н. І. Управління інвестиційними процесами відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2021. № 1. С. 166-178.
3. У 2022 році аграрії отримали 95,5 млрд грн кредитів / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/u-2022-roci-agrariyi-otrimali-955-mlrd-grn-kreditiv> (дата звернення: 10.03.2023).
4. Кропивко М. Ф. Методика управління інвестиціями сільськогосподарських підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2020. № 6. С. 140-144.
5. Мацибора Т. В. Інвестиції як основа зростання аграрної економіки України. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 68-78.
6. Кушнір С. О., Журавльова А. К. Інвестиції в сільськогосподарську галузь України: реалії та перспективи у зв'язку з відкриттям ринку землі. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 12. С. 63-68.
7. Смик Р. Ю. Інвестиції у аграрному секторі економіки України. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 127-130.
8. Чкан І. О. Іноземні інвестиції в аграрний сектор України: стан і аспекти розвитку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 95-100.
9. Кацан А. М. Прямі іноземні інвестиції у сільському господарстві України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 3. С. 115-121.
10. Грицаєнко Г. І. Соціальні інвестиції: сутність, стан та особливості здійснення на селі. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 1. С. 126-132.

References

1. Lutsii, O. and Korniihuk, T. (2022), "Investment attractiveness of agricultural enterprises as a prerequisite for the implementation of innovative development strategies", *Ekonomichnyi dyskurs*, Issue 3-4,

pp. 40-49.

2. Svynous, N.I. (2021), "Management of investment processes to reproduce the resource potential of agricultural enterprises", *Ekonomika ta upravlinnia APK*, no. 1, pp. 166-178.

3. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2023), "In 2022, farmers received 95.5 billion UAH in loans", available at: <https://minagro.gov.ua/news/u-2022-roci-agrariyi-otrimali-955-mlrd-grn-kreditiv> (access date March 10, 2023).

4. Kropyvko, M.F. (2020), "Methods of investment management of agricultural enterprises", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 6, pp. 140-144.

5. Matsybora, T.V. (2021), "Investments as the basis of the growth of the agrarian economy of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 68-78.

6. Kushnir, S.O. and Zhuravlova, A.K. (2020), "Investment in the agricultural industry of Ukraine: realities and prospects in connection with the opening of the land market", *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, Iss. 12, pp. 63-68.

7. Smyk, R.Yu. (2020), "Investments in the agrarian economy sector", *Intelekt XXI*, no. 1, pp. 127-130.

8. Chkan, I.O. (2020), "Foreign investment in the agrarian sector of Ukraine: status, development aspects", *Biznes Inform*, no. 2, pp. 95-100.

9. Katsan, A.M. (2018), "Direct foreign investment in the agricultural of Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 3, pp. 115-121.

10. Hrytsaienko, H.I. (2018), "Social investment: the nature, condition and peculiarities of implementation in the countryside", *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 1, pp. 126-132.